

кераміки, особливості регіональних шкіл гончарства та символічне значення традиційних орнаментів. Проаналізовано основні тенденції розвитку сучасного керамічного дизайну, зокрема стилізацію народних мотивів, експерименти з формою і кольором, а також концептуалізацію керамічних виробів як засобу художнього висловлювання. Особливу увагу приділено взаємодії традиції та новаторства, проблемам збереження автентичності й ролі освіти та популяризації у розвитку сучасної кераміки. Визначено, що сучасний дизайн кераміки є важливим засобом збереження культурної спадщини та інтеграції українського мистецтва у світовий культурний простір.

Ключові слова: українська кераміка, народні мотиви, сучасний дизайн, декоративно-ужиткове мистецтво, гончарство.

Abstract. The article is devoted to the study of the transformation of folk motifs in the modern design of Ukrainian ceramic products. The historical origins of Ukrainian ceramics, the features of regional pottery schools and the symbolic meaning of traditional ornaments are considered. The main trends in the development of modern ceramic design are analyzed, in particular, the stylization of folk motifs, experiments with form and color, as well as the conceptualization of ceramic products as a means of artistic expression. Special attention is paid to the interaction of tradition and innovation, the problems of preserving authenticity and the role of education and popularization in the development of modern ceramics. It is determined that modern ceramic design is an important means of preserving cultural heritage and integrating Ukrainian art into the world cultural space.

Keywords: Ukrainian ceramics, folk motifs, modern design, decorative and applied arts, pottery.

Кераміка в українській культурі посідає особливе місце як один із найдавніших і найстійкіших видів декоративно-ужиткового мистецтва. Вона супроводжує людину від найдавніших часів, виконуючи як утилітарні, так і символічні функції. У її формах, орнаментах, кольорах закладено багатовіковий досвід, естетичні уявлення та світогляд народу. Сьогодні, у добу глобалізації та активного розвитку дизайну, традиційна кераміка переживає новий етап трансформації, у якому народні мотиви набувають сучасного звучання.

Історичні витоки української кераміки сягають глибокої давнини. Археологічні знахідки свідчать про високий рівень розвитку гончарства ще в трипільській культурі, де посуд прикрашався складними геометричними орнаментами. Ці орнаменти мали не лише декоративний, а й сакральний характер, відображаючи уявлення про світобудову, природні цикли, гармонію людини і природи.

У наступні історичні періоди кераміка розвивається, збагачуючись новими формами і техніками. У традиційному українському гончарстві сформувалися регіональні школи, кожна з яких мала свої особливості. Опішня, Косів, Васильків, Гавареччина — ці центри стали осередками формування унікальних стилів, що відрізнялися орнаментикою, кольоровою гамою, формою виробів.

Народні мотиви в кераміці — це передусім орнамент. Рослинні, геометричні, зооморфні елементи створюють складну систему знаків, яка має глибоке символічне значення. Наприклад, дерево життя символізує безперервність буття, птахи — душу і свободу, хвилясті лінії — воду як

джерело життя. Ці мотиви передавалися з покоління в покоління, формуючи сталі традиції.

Важливою рисою народної кераміки є поєднання функціональності і естетики. Кожен предмет — чи то глечик, миска, таріль — мав практичне призначення, але водночас був носієм художнього образу. Орнамент не лише прикрашав поверхню, а й надавав виробу індивідуальності, перетворюючи його на витвір мистецтва.

У XX столітті традиційна кераміка зазнає значних змін. Індустріалізація, урбанізація, зміна способу життя впливають на попит і функції керамічних виробів. Водночас зростає інтерес до народного мистецтва як до джерела національної ідентичності. Це сприяє відродженню традицій і їхньому переосмисленню в нових умовах.

Сучасний дизайн кераміки формується на перетині традиції і новаторства. Народні мотиви не зникають, але трансформуються, адаптуючись до нових естетичних і функціональних вимог. Цей процес можна розглядати як діалог між минулим і сучасністю, у якому зберігається спадкоємність, але водночас відкриваються нові можливості.

Однією з ключових тенденцій є стилізація. Традиційні орнаменти спрощуються, узагальнюються, набувають більш лаконічної форми. Це відповідає сучасним дизайнерським принципам, які тяжіють до мінімалізму і функціональності. Водночас навіть у спрощеному вигляді ці мотиви зберігають свою впізнаваність.

Іншою важливою тенденцією є експеримент із формою. Якщо традиційна кераміка мала усталені форми, пов'язані з побутовими потребами, то сучасні дизайнери часто відходять від них, створюючи нові, іноді навіть абстрактні об'єкти. При цьому народні мотиви можуть використовуватися як декоративний або концептуальний елемент.

Колір також зазнає трансформації. Традиційна палітра, яка включала природні відтінки глини, зелені, коричневі, жовті кольори, доповнюється новими, більш сміливими поєднаннями. Сучасні технології дозволяють використовувати різноманітні глазурі, що відкриває широкі можливості для художнього експерименту.

Важливим аспектом є концептуалізація. Сучасні керамічні вироби часто мають не лише декоративну чи утилітарну функцію, а й ідейне наповнення. Народні мотиви можуть використовуватися як засіб осмислення культурної спадщини, ідентичності, історії. Таким чином, кераміка стає формою художнього висловлювання.

У сучасному контексті важливу роль відіграє індивідуальність автора. Якщо традиційне мистецтво було переважно колективним, то сьогодні художник виступає як самостійний творець, який інтерпретує традицію відповідно до власного бачення. Це сприяє різноманітності стилів і підходів.

Сучасний дизайн кераміки також активно взаємодіє з іншими галузями — архітектурою, інтер'єрним дизайном, модою. Керамічні елементи

використовуються в оформленні просторів, створенні арт-об'єктів, інсталяцій. Це розширює сферу застосування кераміки і підвищує її значення в сучасній культурі.

Окремої уваги заслуговує питання збереження традицій. У процесі трансформації існує ризик втрати автентичності, спрощення або комерціалізації народних мотивів. Тому важливо зберігати баланс між інноваціями і повагою до традиції.

Освіта і популяризація відіграють ключову роль у цьому процесі. Художні школи, майстерні, фестивалі, виставки сприяють передачі знань і навичок, формуванню інтересу до кераміки. Вони створюють умови для розвитку нового покоління митців, які продовжують традицію, водночас оновлюючи її.

У глобальному контексті українська кераміка набуває нового значення. Вона стає частиною світового мистецького процесу, привертає увагу до національної культури, її унікальності. Народні мотиви, трансформовані у сучасному дизайні, стають засобом культурної комунікації.

Таким чином, трансформація народних мотивів у сучасному дизайні керамічних виробів є складним і багатогранним процесом. Вона включає збереження традиції, її переосмислення, адаптацію до нових умов. У цьому процесі народжується нова художня мова, яка поєднує глибину минулого і динаміку сучасності.

Кераміка як вид мистецтва демонструє унікальну здатність до оновлення, не втрачаючи своєї сутності. Народні мотиви, закладені в її основі, залишаються актуальними, оскільки вони відображають універсальні цінності — гармонію, зв'язок із природою, культурну пам'ять.

У майбутньому можна очікувати подальшого розвитку цього напрямку, появи нових форм, технік, концепцій. Проте ключовим залишатиметься діалог між традицією і сучасністю, який є джерелом творчості і розвитку.

Отже, сучасний дизайн керамічних виробів в Україні є яскравим прикладом того, як народна спадщина може бути інтегрована в сучасну культуру, зберігаючи свою глибину і набуваючи нових значень. Це процес, у якому минуле і сучасне не протистоять одне одному, а взаємодіють, створюючи нову якість мистецтва.

Список використаних джерел:

1. Антонович Є. А. Декоративно-ужиткове мистецтво. — Львів : Світ, 1993. — 272 с.
2. Данченко Л. Українська народна кераміка. — Київ : Мистецтво, 1974. — 224 с.
3. Історія декоративного мистецтва України : у 5 т. / голов. ред. Г. Скрипник. — Київ : ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, 2007.
4. Клименко О. Народні традиції в сучасному дизайні // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. — 2020. — № 3. — С. 45–52.

5. Лащук Ю. П. Українське народне гончарство. — Київ : Наукова думка, 1992. — 168 с.
6. Соловей В.В. Місце барської кераміки у гончарній спадщині України. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря]. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Вип. 48. Том 2. С. 66-71. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/48-2-11>

<https://doi.org/10.31652/3083-7871-2026-3.18>

Тетяна Зузяк
м. Вінниця, Україна
e-mail: tetiana.zuziak@vspu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-5437-0272>
Олександр Шинін,
Олександр Рак
м. Вінниця, Україна

ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ І КУЛЬТУРНІ ПЕРЕДУМОВИ ЗАРОДЖЕННЯ КУБІЗМУ ЯК ОДНОГО З ПРОВІДНИХ НАПРЯМІВ АВАНГАРДНОГО МИСТЕЦТВА

Анотація. У статті розглядається історичний контекст і культурні передумови виникнення кубізму як одного з ключових напрямів авангардного мистецтва початку ХХ століття. Проаналізовано вплив соціально-економічних змін, науково-технічного прогресу та трансформації світоглядних орієнтирів європейського суспільства на формування нових художніх практик. Особливу увагу приділено ролі творчості Пабло Пікассо, Жоржа Брака, Поля Сезанна. Визначено основні принципи напрямку, зокрема прагнення до геометризації форми, багатоплановості зображення та переосмислення простору і об'єкта. У роботі підкреслюється значення кубізму як важливого етапу в розвитку модернізму та його вплив на подальші мистецькі течії.

Ключові слова. Кубізм, Пабло Пікассо, Жорж Брак, Поль Сезанн, фовізм, етапи розвитку кубізму.

Abstract. The article examines the historical context and cultural prerequisites for the emergence of cubism as one of the key trends in avant-garde art of the early 20th century. The influence of socio-economic changes, scientific and technological progress, and the transformation of the worldview of European society on the formation of new artistic practices is analyzed. Particular attention is paid to the role of the work of Pablo Picasso, Georges Braque, and Paul Cezanne. The main principles of the trend are identified, in particular, the desire for geometrization of form, multifacetedness of the image, and rethinking of space and object. The work emphasizes the importance of cubism as an important stage in the development of modernism and its influence on subsequent artistic trends.

Keywords: Cubism, Pablo Picasso, Georges Braque, Paul Cezanne, Fauvism, stages of development of Cubism.

Кубізм - це авангардна течія в образотворчому мистецтві яка виникла на початку XX століття у Франції. Вона передувала абстрактному мистецтву. Їй притаманні підкреслено геометризовані форми і прагнення поділити предмети на геометричні складові.

Родоначальниками кубізму вважають Пабло Пікассо, Жоржа Брака і Поля Сезанна. Новаторська картина Пабло Пікассо «Авіньйонські демуазелі» вважається основоположним твором кубізму, на якому зображені викривлені жіночі фігури та фрагментарні форми. Інший яскравий приклад Пікассо - потужна антивоєнна фреска, що зображує жахи громадянської війни в Іспанії. Картина Жоржа Брака «Скрипка і свічник» є прикладом того, як кубісти роблять акцент на геометричних формах і множинних точках зору. Найвидатніші роботи Поля Сезана зрілого періоду, людини, яка заклала фундамент кубізму, вирізняються геометризацією, а, саме, це «Гора Сент-Віктур», «Кошик з яблуками» та «Натюрморт із трьома черепами».

У 1907-1910 роках у Франції кубісти все більше абстрагувалися від дійсності, їхні картини все менше нагадували реальність. Ідея кубізму оголошує, що мистецтво існує заради самого себе, а не для відтворення дійсності.

Кубізм залучив і таких художників, як Роберт Делоне, Хуан Гріс, Фернан Леже. Лео Гестел. Цьому напрямку не чужі образно-емоційні завдання (особливо твори Пабло Пікассо, що піднімаються до драматичної цілісності і широти). Цей стиль не звільняється від зображення взагалі, але підпорядковує його своїм формальним пошукам. У ньому реальність деформується, підкоряючись матеріальним засобам мистецтва, уявленню про картину перш за все як про матеріальний предмет – полотно покрите фарбою. З іншого боку конструктивні устремління кубізму виявляються ілюзорними, оскільки не виходять за межі «чистого живопису», образотворчого експериментування в станкових формах. Через це кубізм виявився в порочному колі протиріч і незабаром прийшов до кризи.

У спільній манері працюють Жорж Брак, Пабло Пікассо та Хуан Гріс. Перша світова війна поклала кінець співпраці Брака і Пікассо, проте їхня творчість мала великий вплив на інші течії, такі як: футуризм, орфізм, пуризм і вортіцизм. Крім того, в кубізмі художники часто використовують такі техніки як колаж і асамбляж, включаючи в свої твори повсякденні матеріали, щоб розмити кордони між живописом і скульптурою. Загалом новаторський підхід кубізму до зображення та його дослідження форми, простору і перспективи залишили неповторний слід в історії мистецтва.

Крім живопису кубізм вплинув на скульптуру, гравюру, архітектуру та промисловий дизайн. Пікассо використовував деталі гітар і велосипедів у своїх тривимірних конструкціях, а архітектор Ле Корбюзьє застосував кубістську геометрію у своїх проектах. Фрагментарний підхід кубізму вплинув і на інші авангардні рухи. Його візуальна мова послужила основою для абстрактного